№ 131 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 15

1890

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 15 № 131

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1891 ԹՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն ձեւով և նոյն պրօգրամայով: Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի.

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բաղարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշեվի տանը).

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով. բառին վճարվում է 2 կոպէկ.

«Մշակի» առաջին երեսի վրա մասնաւոր յայտարարութիւններ չեն տպագրվում, այլ տպագրվում են միմիայն՝ լրագիրների յայտարարութիւնները, մահացուցակները և պաշտօնական հաստատութիւնների յայտարարութիւնները, որոնց համար կրկնակի է վճարվում: Մահացուցակի տպագրելը առաջին երեսի վրա արժէ 4 րուբլի, իսկ չորրորդ երեսի վրա՝ 2 րուբլի:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտարարում է ընդհանուր գիտութեանը, որ ներկայ 1890 թւի նոյեմբերի 18-ին, կիրակի օր, Թիֆլիսի փողովարդնի դահլիճում, առաւօտեան 9 ժամին՝ կայանալու են Դումայի երրորդ կարգի ձայնաւորների ընտրութիւնները, առաջիկայ 1891—1894 քառամեակի համար:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խնայողութեան մի նոր ձև.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Փողովրդական դասախօսութիւններ. Նամակ Հին-Նախիջեւանից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Համքարական միութիւններ.

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻ ՁԵՒ

Մենք մեր վերջին առաջնորդող յօդուածներից մէկը վերջացրել էինք հետեւեալ խօսքերով.

„Որտեղ չը կայ խնայողութիւն, այնտեղ բացակայ են՝ պետական, հասարակական, ընկերակցական և ընտանեկան կեանքի կանոնաւոր պայմանները, որոնք և կազմում են մարդկային հասարակութեան քաղաքակրթական կեանքի ամենաամուր և ամենաէական հիմքերը":

Եւ ճշմարիտ, քաղաքակիրթ մարդկութեան հասարակական և ընտանեկան կեանքի ամենագլխաւոր յատկանիշներից մէկը՝ խնայողութիւնն է:

Սակայն մարդկային ընդհանուր բնաւորութեան թուլութիւնն է՝ չը խնայել մինչև որ ինքն մարդը ստիպված, պարտաւորված չը լինի խնայել: Այդ տեսակ ստիպողական խնայողական ձևերից մէկը՝ կեանքի ապահովութիւնն է:

Ընտանիքի հայրը ապահովացնում է մի որոշ գումարով իր կեանքը մի ապահովագրական ընկերութեան մէջ և իր կեանքի ընթացքում ամէն ամիս մի որոշ գումար մուցնելով ընկերութեան արկղը, իր ընտանիքը ստանում է խոշոր գումար իր մահից յետոյ: Կայ կեանքի ապահովութեան և մի ուրիշ ձև. մարդը կարող է իրան ապահովացնել մի քանի տարով, դիցուք 15 կամ 20 տարով, որպէս զի դեռ իր կեանքի ժամանակ ձեռք բերէ այն գումարը, որը գոյացել է ընկերութեան մէջ իր խնայողութիւններից:

Ի հարկէ, զօրեղ բնաւորութեան տէր մարդը կարող է խնայել և առանց ապահովացնելու իր կեանքը, բայց շատ սակաւներն ունեն բնաւորութեան այդ տեսակ զօրութիւն, իսկ մեծ մասամբ մարդիկ, որոնք կողմ են դնում մի յայտնի գումար, մի որ և է բանկին յանձնելով, այնքան թոյլ բնաւորութեան տէր մարդիկ են լինում, որ իրանց խնայած փողերը, նախ՝ կանոնաւոր կերպով չեն մուցնում բանկը և երկրորդ՝ երբ փողի կարիք ունեն, նորից յետ են վերցնում իրանց խնայած փողը և նորից ծախսում.... Ընդհակառակն, ապահովագրական ընկերութեան մէջ իր կեանքը ապահովացնելուց յետոյ, անհնարին է լինում որոշեալ ժամանակից առաջ փողը յետ ստանալ, իսկ եթէ մարդը, որը մի անգամ սկսել է վճարումներ անել, մի օր կը դադարի կանոնաւոր կերպով մուցնել իր ամսական վճարումները,—նա մի անգամից կը կորցնի թէ այն փողերը, որ մուցրել է, և թէ որոշ տարիներից յետոյ իրան խոստացած մեծ գումար ձեռք բերելու իրաւունքը: Այդպիսով այն մարդը, որը մի անգամ սկսել է հատուցանել ապահովագրական ընկերութեանը իր ամսական վճարումները, այլ ևս չէ կարող ճանապարհի մէջտեղ կանգնել ու դադարեցնել իր սկսած վճարումները:

Դա, ուրեմն, թոյլ բնաւորութեան տէր մարդկանց համար, որոնք և կազմում են ընդհանրապէս մարդկութեան մեծամասնութիւնը՝ խնայողութեան ամենալաւ և ամենադրական միջոցն է, քանի որ այդ միջոցը ստիպողական է:

Սակայն մարդկանց մեծամասնութիւնը, որոնք և ունեն հակումն դէպի խնայողութիւն, շատ անգամ չեն հասկանում կեանքի ապահովութեան, որպէս խնայողական ամենադրական միջոցի առաւելութիւնը: Այդպիսիները ասում են. „ինչ հարկաւոր է ինձ կեանքս ապահովացնել և իմ ամբողջ կեանքում, կամ որոշ տարիների ընթացքում զրկվել եկամուտներիս մի զգալի բաժնից, քանի որ ես մի հաստատութիւն, մի խանութ, մի գործարան, մի արհեստանոց, վերջապէս մի յայտնի գործ ունեմ, որը իմ մահից յետոյ իր գոյութեամբ և կապահովացնէ իմ ընտանիքս, իմ այրին և իմ զաւակներին":

Բայց դա կատարելապէս սխալ մի դատողութիւն է. մարդը իր կեանքի ժամանակ ղեկավարելով այս կամ այն հաստատութիւն՝ ունի կրեդիտ, ունի անուն, ունի իր ստեղծած ֆիրմայի անուան հետ կապված յայտնի հռչակ.... Այդ մարդը յանկարծ մեռնում է և այրին անընդունակ է յայտնվում գործը նոյն աջողութեամբ շարունակելու, առաջ տանելու, քանի որ հիմնողի և ղեկավարողի անձնական ձիրքը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՄՔԱՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի համեմատական նկատողութիւն մեր համքարների և եւրօպացոց միջնադարեան ցեխական միութիւնների մասին:

—

ե) Աշակերտների թիւը. Ֆրանսիայի[1]) և Գերմանիայի[2]) միջնադարեան ցեխական կանոնադրութիւնները շատ անգամ աշխատում են որոշել աշակերտների և քարգահների թիւը:

Այս տեսակ կարգադրութիւնները մասամբ բացատրվում են ցեխական միութեան ցանկութիւնով պաշտպանել ցեխական անդամների մէջ տնտեսական հաւասարակշռութիւնը: Հարուստ վարպետները, ունենալով լաւ միջոցներ, ամեն ժամանակ կարող կը լինէին ընդարձակել իրանց գործը և, այս կերպով մի ամբողջ արհեստ կենտրոնացնելով իրանց ձեռքում, դարձնել իրանց մենավաճառութիւնը: Այսպէս էլ պատահեց ժամանակի ընթացքում ամբողջ Եւրօպայում: Այս տեսակ ձգտումները խորթ էին մեր համքարական միութեանց ոգուն. մեզանում աշխատանքը համեմատաբար աւելի ազատ էր: Բոլոր քաղաքներում, որտեղ մենք գտնում ենք համքարական միութիւններ, աշակերտների թիւը անորոշ էր. դա կախված էր վարպետի ազատ կամքից, նրա «բարի և հմուտ» վարպետի անունից: Գոնէ ոչ Թիֆլիսում[3]), ոչ Ախալցխայում և ոչ Երևանում այս տեսակ սովորութիւններ ոչ մենք ենք գտել և ոչ էլ մեզանից առաջ եղած հետազօտողները: Այս սկզբունքը և կանոնը մեզանում ընդհանուր էին, իսկ Ֆրանսիայի մայրաքաղաքում դեռ XIII դարում արդէն բացառութիւն էր: Էտիէն Բուալօի ժողովածուից երևում է, որ շատ քիչ[4]) ցեխական միութիւնների կանոնները տալիս էին վարպետին ազատ իրաւունք պահել աշակերտներ անորոշ թւով: Հարաւային Ֆրանսիայում այս հարցի և առհասարակ արհեստի[5]) ազատութեան վերաբերութեամբ, ինչպէս մեզանում, տիրում էր կատարեալ ազատութիւն. Ֆրանսիայում մեծ ուշադրութիւն էին դարձնում վարպետի բարք ու բարքի վրա. այս մասին տեղեկութիւն ժողովում էին ցեխական «բանիմաստուն մարդիկ[6])», որ կազմում էին ամբողջ միութեան վարչութիւնը:

բ) Քարգահութիւն կամ խալվայութիւն: Քարգահը աշակերտութեան ժամանակը լրացրած արհեստաւորն էր. բայց առանց այն հմտութեան իր արհեստի մէջ, որ տար նրան վարպետութեան կատարեալ իրաւունք: Ուստի նա պարտական էր մի որ և է վարպետի մօտ շարունակել իր արհեստը կատարեալ վարպետի հմտութիւն և գիտութիւն ստանալու նպատակով: Թէ անձնական իրաւունքով և թէ գիտութիւնով քարգահը աշակերտից բարձր էր: Թէև նա պարտական էր հնազանդվել իր վարպետին, կատարել նրա օրինաւոր պահանջները, յարգանքով վերաբերվել նրան և հնազանդվել իբրև իր ուսուցչին, բայց նա ունէր կատարեալ ազատութիւն փոխել իր վարպետը և տեղափոխվել մի այնպիսի վարպետի մօտ, որը նրան աւելի էր վարձատրում կամ թէ նրա աչքին աւելի գիտուն և հմուտ էր երևում: Բայց սովորաբար քարգահը մինչև վարպետ ձեռնադրվելը մնում էր իր ուսուցչի մօտ. ինչպէս մեզանում, այնպէս էլ միջնադարեան Ֆրանսիայում և Գերմանիայում շատ ժամանակ քարգահը շարունակում էր բնակվել իր վարպետի տանը: Կային այնպիսիները, որոնք օրվայ աշխատանքից յետոյ գնում էին իրանց տունը, մանաւանդ եթէ նրանք պսակված էին: Քարգահը մինչև ձեռնադրվելու օրը գտնվում էր իր վարպետի վերահսկողութեան ներքոյ: Վերահսկողութիւնը վարպետի իրաւունքը և պարտաւորութիւնն էր: Նա պարտաւոր էր պատրաստել ոչ թէ միայն համքարի համար հմուտ և արհեստագէտ անդամ, այլ և բարոյական մարդ, որը ամբողջ համքարական միութեանը պատիւ բերէր:

Մեզանում մի վարպետի մօտ արհեստ սովորելը և մի քանի ժամանակ վարժվելը բաւական էր համարվում վարպետի տիտղոս ստանալու համար:

Բայց միջնադարեան Ֆրանսիայում[1]) և Գերմանիայում[2]), մանաւանդ XIV դարից, համքարական ադաթը պահանջում էր քարգահից մի առկան ժամանակ «ճանապարհորդել» ուրիշ քաղաքներում, բանել և աշխատել այնտեղի ուրիշ վարպետների մօտ, աւելի հմտութիւն և գիտութիւն ձեռք բերելու նպատակով:

Այս տեսակ ճանապարհորդութիւնը կամ «թափառելը» (Wanderschaft) շատ անգամ կարող էր վնասել անփորձ երիտասարդին, այն էլ ստարութեան մէջ: Կարող էր պատահել, որ նա, իբրև անծանօթ մարդ, մնար առանց աշխատանքի: Այս պատճառով, ըստ ցեխական կանոնադրութեանց, նրանց տրվում էր առանձին վկայական ցեխական միութեան վարչութեան կողմից: Այդ վկայականով քարգահը մի որ և է քաղաք հասնելուն պէս, դիմում էր տեղական համապատասխան համքարի վարչութեանը,—եթէ նա, դիցուք, զարգար էր, զարգարների համքարի վարչութեանը, իսկ եթէ կօշկակար էր՝ կօշկակարների վարչութեանը: Նորեկ «եղբայրակցին» տեղական վարպետները ընդունում էին սիրով, նրան հիւրասիրում էին մինչև նրա համար գործ և պարապմունք գտնելը: Համքարական կամ ցեխական «եղբայրական» սկզբունքն ու սէրը կապում էր ոչ թէ միայն մի որ և է քաղաքի արհեստաւորներին, այլ և արհեստին ծառայող բոլոր մարդկանց, թէկուզ նրանք բնակվէին զանազան քաղաքներում և մինչև անգամ զանազան պետութիւնների մէջ: Ահա ինչպէս զօրեղ էր եղբայրական ոգին արհեստաւորաց դասակարգի մէջ:

Մեզանում էլ պատահում է, որ արդէն վարպետ արհեստաւորը կամ քարգահը թողնում են իրանց մայրենի քաղաքը և գործ են փնտռում օտար քաղաքներում: Ախալցխայում նորեկ վարպետից հին ժամանակներում պահանջում էին վկայական իր հին համքարի ուստաբաշու կողմից: Այդ վկայականը նրան իրաւունք էր տալիս անմիջապէս դուքան բաց անել և գործ սկսել: Եթէ նորեկ վարպետը վկայական չունէր, ստիպված էր տեղական վարպետներից մէկի մօտ կամ քարգահ մնալ կամ օգնական, մինչև որ ամբողջ ասնաֆը համոզվէր, թէ նա յիրաւի ունի վարպետից պահանջելիք հմտութիւնն և գիտութիւնը: Այս դիպուածում նրան խնկոյն ընտրում էին վարպետ և գցում տեղական վարպետների ցուցակը: Նմանապէս պատահում էր, որ նորեկի ցանկութեամբ նրան ենթարկում էին «էկզամինի», կամ փորձնական քննութեան: Եթէ առաջարկած գործը նորեկը կատարում էր հմտութեամբ, նրան առանց յետաձգելու խնկոյն ընտրում էին վարպետ: Իսկ նորեկ քարգահը ուղղակի մտնելով մի վարպետի

---

[1]) Le livre des Métiers publié par De Lespinasse et Bonnardot. p. CII (introduction): Le livre des métiers, TAXI (IV). T. XIV (II). T. XVI (III). T. XVII (I). T. XIX (II). T. XX (II). T. XXI (III). T. XXII (V). T. XXIV (III). T. XXV (IV). T. XXVII (II). T. XXIX (II). T. XXX (II). T. XXXIV (III) etcet. G. Fagniez, p. 58. Levasseur, T. II, p. 224.

[2]) Otto Gierke B. I, § 38, p. 393.

[3]) Ю. Ахвердовъ, Тифлисскіе амкары, стр. 21.

[4]) Le livre des Métiers, Fil. VIII (II): T. IX (IV). T. XX III. (III) և մի քանի ուրիշ օրինակներ:

[5]) Ch. De Ribbe, Les Corporations ouvrières de éancien règime en Provence (édition 1865) p. 10—13, 24, 25 (et suiv).

[6]) Levasseur, T. I, p. 229.

[1]) Hubert-Vallerouf, p. 51—54. Levasseur, T. I, p. 497—499. E. Toubeau De Maisonneuve. p. X (introduction).

[2]) Maurer, B. II, § 285, p. 450—452. Otto Gierke, § 38, p. 405.

պակաս է նրան, քանի որ ինքն, գործի հիմնողն ու ղեկավարողը, այլ ևս չը կայ, քանի որ հանգուցեալի պարտատէրերը նոյն հաւատով այլ ևս չեն վերաբերվում դէպի այրին....

Արդեօք այդ տեսակ դիպուածում աւելի լաւ չէ՞ր լինի, որ նոյն այրին այդ ճգնաժամի րօպէին իր ձեռքի տակ ունենար մի շօշափելի ն ա ղ դ գումար, որը գոյացած լինելով մարդու խնայողութիւնից, անփորձ և անօգնական այրին կարողանար անմիջապէս ստանալ ապահովագրական ընկերութեան արկղից և գործ դնել թէ հանգուցեալի պարտատէրերին մասամբ բաւականութիւն տալու և թէ ժառանգած խանութի կամ արհեստանոցի գործի շարունակութեանը մի փրկարար զարկ տալու համար։

Այժմ կը հաղորդենք ընթերցողներին հետևեալ տեղեկութիւնները, որ ստացել ենք մեր երկրի մէջ գործող մի քանի ապահովագրական ընկերութիւններից, տեղեկութիւններ, որոնք ցոյց են տալիս թէ ցեղական յատկութիւններին նայելով միմեանցից որքան տարբեր հակումներ ունեն մարդիկ դէպի խնայողութիւնը։ Յայտնվում է, որ իրանց կեանքը Անդրկովկասի ապահովագրական ընկերութիւնների մէջ ապահովացնող, ուրեմն դէպի խնայողութիւնը ամենից շատ հակումն ունեցող անձինք՝ մեր երկրի գ ե ր մ ա ն ա ց ի ք են, ապա խնայողութեան վրա մտածողների և իրանց կեանքը ապահովացնողների շարքում երկրորդ տեղը բռնում են հ ա յ ե ր, այնուհետև լ ե հ ա ց ի ք և ռ ո ւ ս ն ե ր, իսկ, իրանց կեանքը ապահովացնողների ամենաանշան պրօցէնտը կազմում են վ ր ա ց ի ք, որոնք, ուրեմն, ամենեին հակում չունեն դէպի խնայողութիւնը։

Վստահանում ենք հայոց հասարակութեան ուշադրութիւնը դարձնել մեր ներկայ յօդուածի վրա և առաջարկել հայ ընտանիքներին լուրջ կերպով մտածել խնդրի վրա, նախապէս ծանօթանալով ապահովագրական գործի էութեան և նրա գործնական կողմերի բոլոր մանրամասնութիւնների հետ։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի առանձին ուրախութեամբ ենք մատնանիշ անում այն համակրելի ձեռնարկութեան վրա, որի հիմքը դրված է Թիֆլիսում։

Մեր խօսքը ժողովրդական դասախօսութիւնների մասին է։

Թիֆլիսի «Վարժուհիների ընկերութիւնը» նախաձեռնող հանդիսանալով այդ գործին, արդէն մի քանի փորձեր արեց, և ինչքան մեզ յայտնի է, այս տարվանից ժողովրդական դասախօսութիւնների գործն աւելի ամուր հիմքերի վրա է դըրվում։

Ճշմարիտ, մեր ամբոխի կեանքը այնքան դատարկ է, նրա միտքը այնքան զուրկ է որ և է մտաւոր սնունդից, որ մարդ մի առանձին զուարճութիւն է զգում, երբ տեսնում է մի որ և է, թէև փոքր փաստ, որը ցոյց է տալիս, թէ վերջապէս այդ մոռացված, թմրութեան մէջ խորասուզված ամբոխի մասին էլ մտածող կայ, թէ կան վերջապէս մարդիկ, որոնց սիրտը լցված է տգէտ ժողովրդին մի բան սովորցնելու, նրան մտաւորապէս զուարճացնելու ձգտումով։

Ժողովուրդը կարդալ-գրել չը գիտէ. ժողովուրդը կարդալու գիրք չունի, գիրք առնելու համար ոչ ախորժակ և ոչ էլ փող ունի. ամբոխը խորասուզված է կամ թմրութեան, կամ անմիտ քէֆերի մէջ, մտաւոր կեանքի նշոյլ չը կայ այդ շըրջանում,—և ահա այդպիսի մի մ տ ա ւ ո ր ա ն ա պ ա տ ի մէջ ձեռնարկել մի այդպիսի գործի, որի նպատակն է ժողովրդին ուսուցանել և օգտակար զուարճութիւն պատճառել, կը նշանակէ մի վերին աստիճանի կենդանարար և ոգևորիչ գործ կատարել ամբոխի համար։ Ժողովրդական դասախօսութիւնը ամբոխի կեանքի համար այդ տեսակ կենդանարար և ոգևորիչ գործերից մէկն է։

Պետերբուրգում վաղուց արդէն գոյութիւն ունեն կազմակերպված, կարգի բերած ժողովրդական դասախօսութիւններ։ Պետերբուրգի օրինակին հետևելով Ռուսաստանի մի քանի ուրիշ քաղաքներն էլ արդէն կազմակերպել են իրանց տեղական ժողովրդի համար հրապարակական դասախօսութիւններ։

Ամեն տեղ այդ գործն ընդունվում է համակրութեամբ. ամեն տեղ հասարակութեան ինտելլիգենտ շրջանները, գործի գլուխ կանգնելով, ոչինչ ջանք և միջոց չեն խնայում։ Եւ ամեն տեղ էլ, նոյն իսկ ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն ո ւ թ ե ա ն թըշնամիները տեսնում և խոստովանում են, որ ժողովրդական դասախօսութիւնները մեծ օգուտ են տալիս, և ժամանակով՝ աւելի լայն ծաւալ ընդունելով, պիտի լինեն փրկութեան մի ճանապարհ՝ տգէտ, խաւարի մէջ խորասուզված, և իր սփոփանքը գինետների մէջ որոնող ամբոխի համար....

Ամօթ կը լինէր, եթէ Թիֆլիսը յետ մնար ուրիշ քաղաքներից, և չը շտապէր իրագործել ժողովրդական դասախօսութիւնների միտքը, մանաւանդ որ ամբողջ Կովկասը այդ հարցումն էլ, ինչպէս և ուրիշ հարցերում, Թիֆլիսի օրինակին է սպասում։ Ինչպէս ասեցինք, հիմքը արդէն դըրված է։

Այս տարվայ առաջին ժողովրդական դասախօսութիւնը, որ տեղի ունեցաւ առաջին գիմնազիայի շէնութեան մէջ, Նոյեմբերի 4-ին, գրաւել էր մեծ բազմութիւն։ Ցարաբաղդաբար, այս անգամ բուն ամբոխը քիչ էր. ներկայ եղողների մեծ մասը կիրակեայ դպրոցների աշակերտուհիներ էին, և մի խումբ զինուորներ։ Դա, ի հարկէ, անաջողութեան նշան չէ։ Գործը դեռ նոր է. ամբոխը դեռ չէ սովորել գալ, և անկասկած նա քիչքիչ կը սկսի կապվել դասախօսութիւնների հետ, և շուտով ժողովրդական դասախօսութիւնների դահլիճում կարելի կը լինի տեսնել Թիֆլիսում եղած թէև փոքրաթիւ ռուս ամբոխի մարդկանց։

Սակայն ժողովրդական դասախօսութիւններն անհամեմատ աւելի մեծ բազմութիւն կը գրաւեն, անհամեմատ աւելի բուն ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն դասախօսութիւններ կը լինեն, այդ բառի իսկական մտքով, երբ կը սկսվեն և տեղական լեզուներով դասախօսութիւնները։ Հայերէն և վրացերէն լեզուով լինելի դասախօսութիւններին,—մենք միանգամայն հաւատացած ենք,—այնպիսի ահագին բազմութիւն կը գայ, և այն էլ ամբոխի այնպիսի յետընկած խաւերից, որ կարելի կը լինի ասել, թէ այո, ժողովրդական դասախօսութիւնները տեղական լեզուներով մեծ դեր ունեն կատարելու, և մեծ աջողութիւն կունենան։

Եւ այդ հասկանալի է։ Այստեղ և Կովկասի ուրիշ շատ քաղաքներում, ամբոխը կազմում են տեղացիները՝ վրացիք, հայեր, Թուրքեր։ Եւ հէնց այդ պատճառով տեղական լեզուներով լինելի դասախօսութիւնները կարող կը լինեն միշտ բազմաթիւ յաճախողներ ունենալ ամեն տեսակ շրջաններից։

Յոյս ունենք, որ շուտով, շատ շուտով, տեղական լեզուներով լինելի դասախօսութիւնների գործն էլ կը կազմակերպվի.—այդ մասին մօտիկ ժամանակներս կարող կը լինենք աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդել,—և այդպիսով Թիֆլիսը՝ նախաձեռնող հանդիսանալով ռուսերէն, հայերէն և վրացերէն լեզուով ժողովրդական դասախօսութիւններ կազմելու գործում, օրինակ կը տայ ամբողջ Կովկասին։

Այդ տեսակ ժողովրդական դասախօսութիւններ կազմակերպելը, համարձակ կարող ենք ասել,— մի նոր շրջան պիտի կազմի մեր ամբոխի մտաւոր զարգացման գործի մէջ։

Խ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

Նոյեմբերի 3-ին

Կիրակի, 28-ին հոկտեմբերի, մեր քաղաքի ազգաբնակութիւնը ականատես եղաւ մի նշանաւոր և մինչև այժմ մեզանում չը տեսնված երևոյթի. այդ երևոյթն էր տեղիս խմայիլ-խանի 50-ամեայ զինուորական ծառայութեան յօբելեանը։ Վաղ առաւօտից քաղաքիս մէջ մի տեսակ իրարանցում էր տիրում, որովհետև տեղական անշարժ, քնած հասարակութիւնը նոր կեանք պիտի ստանար յօբելեանի շնորհով։ Առաւօտեան, ամենից առաջ գնացին շնորհաւորելու խանին բոլոր թէ զինուորական և թէ քաղաքացիական ծառայողները իրանց համազգեստները հագած, ապա պատուաւոր քաղաքացիները և վաճառականները թէ Թուրքերից և թէ հայերից։ Ժամի 11-ին գեներալ-խանը (որը այդ օրը լէյտենանտութ... էր ստացել), շրջապատված բարձրաստիճան ... ձինքներով, դուրս եկաւ իր տնից բազմաթի... ամբոխի ուղեկցութեամբ և դիմեց դէպի մզկիթ։ Մզկիթում ախունդը մաղթանք կատարեց և ապա ամենքը նոյն կարգով ուղեկցեցին խանին դէպի իր տունը։

Զինուորները և կօզակները նոյնպէս տօնակա... հագուստներով, շնորհաւորեցին նրան. խանը խոստացաւ նրանց մի մի գաւաթ օղի տալ։ Տեղական երաժիշտները վաղ առաւօտից մինչև ուշ գիշեր ածում էին։

Ցերեկը Թուրքերն էին հրաւիրված ճաշի խանի մօտ, իսկ երեկոյեան հայերը և ռուսները։ Թէ առաջինները և թէ վերջինները լաւ հիւրասիր... վեցան խանից։ Այդ օրը խանին, նրա յիսնամեակի առիթով, հայերը ընծայեցին մի արծաթեայ ափսէ՝ վրան դրած 120 ր. արժէք ունեցող նոյնպէս արծաթէ ծխատուփ։ Թուրք բէկերը մատուցին մի ոսկէ ծխախոտաման, մօտ 400 ր. արժէքի, իսկ Թուրք ռայաթը (հասարակ ժողովուրդը) ընծայել էր խանին «խալաթ» մի շալէ վերարկու։ Այսպէս թէ այնպէս այդ օրը խանը և քաղաք...

մօտ, շարունակում էր արհեստը մինչև ձեռնադրվելու ժամանակը։

Քարգահների այս տեսակ «թափառումներից» միջնադարեան Եւրոպայում ժամանակի ընթացքում կազմվեցան առանձին «թափառական քարգահների միութիւններ» (Otto Gierke B. I, p. 405. Levasseur, T. I, p. 497—504 et suiv). սրանք—գլխաւորապէս քարտաշների և ճարտարապետների միութիւնները—ման էին գալիս քաղաքից քաղաք և մասնակցում մեծ տաճարների և հասարակական շինութիւնների կառուցման գործին։

Քարգահի վարձատրութիւնը, ինչպէս ասեցինք կախված էր վարպետի և նրա ազատ կամքից։ Մեզանում, օրինակ Ախալցխայում, երբեմն վարձատրութիւնը լինում էր ոչ թէ դրամական, այլ մթերքից ստացված մի որոշ եկամուտ։ Օրինակ դաբաղների համքարական կանոններով քարգահը ստանում էր «լաթա» կամ «լէթէ». հարիւրից մի քանի կաշի—մօտաւորապէս 2 մինչև 5 կաշի—գցում էին գործարան։ Երբ նրանք բոլորովին պատրաստ են լինում, վարպետը դուրս գալով հում մթերքի—կաշու գինը, բոլոր ստացած եկամուտը տալիս էր քարգահին։ Այս տեսակ դաբաղները շատ անգամ էին վարձատրում իրանց աշակերտներին։

Քարգահը իր ուսումը վերջացնելուց և արհեստի մէջ պահանջելի հմտութիւն ձեռք բերելուց յետոյ, ձեռնադրվում էր վարպետ։ Մեր համքարների կեանքում, ձեռնադրութիւնը տեղի էր ունենում քարգահի վարպետի առաջարկութեամբ։ Պատահում էին դիպուածներ, երբ ուստան կամենալով աւելի երկար ժամանակ օգտվել քարգահի գիտութիւնից և ոյժից, գիտութեամբ չէր առաջարկում համքարական միութեանը ձեռնադրել քարգահին։ Այս է պատճառը, որ համքարը տեսնելով այդ տեսակ անբարեխղճութիւնը՝ քարգահին ձեռնադրում էր վարպետի առաջարկութիւնից դուրս և մինչև անգամ նրա կամքին հակառակ։

«Անաստուած բան, պատմում էին ինձ Ախալցխայի ուստաները, բռնել չենք թողնի։ Եթէ ուստէն իր հոգին ու Աստուածը մոռանում էր, և չէր կամենում քարգահին առաջ տանել, միւս աստուածավախ և խղճմտանքով ուստաները քարգահին իրանք, առանց նրա վարպետի կամքին, կը ձեռնադրէին։ Խիստ վերահսկողութեան պատճառով այսպիսի զեղծումները վարպետների կողմից համեմատաբար քիչ էին պատահում։ Նոյն կանոնները ընդունված էին Թիֆլիսում։ (Ю. Ахвердовъ, Тифлисскіе амкары, стр. 21.

Քարգահի հմտութիւնը ուստաների ժողովը որոշում էր զանազան տեսակ։ Թիֆլիսում շատ անգամ ժողովը բաւականանում էր ուսուցիչ վարպետի բերանացի վկայութիւնով, թէ այս ինչ քարգահը իր գիտութեամբ և հմտութեամբ արժանի է վարպետութեան աստիճանի։ Եթէ փորձի համար նա ցոյց էր տալիս քարգահի աշխատանքը, դա մի և նոյն ժամանակ իր «երես պարզութեան» համար էր։ Հնումը նոյնը նկատվում էր Երևանի համքարների կեանքում։ «փորձնական» աշխատանքը մեզանում ցոյց էր տալիս թէ վարպետի հմտութիւնը և բարեխղճութեամբ աշակերտին ղեկավարելը և թէ աշակերտի հմտութիւնը և գիտութիւնը։ Այս տեսակ «փորձնական» գործը մեզանում,—գոնէ Թիֆլիսում և Երևանում— չունէր այն նշանակութիւնը, ինչպէս ֆրանսիական և գերմանական ցեխական կեանքում Meisterstük-ը կամ chef-d'oevre։ Բոլորովին հակառակը տեսնում ենք Ախալցխայում։ Այստեղ քարգահին, ձեռնադրելուց առաջ, ենթարկում էին քննութեան, նրա գիտութիւնը և հմտութիւնը փորձելու նպատակով։ Նրանից պահանջում էին իր արհեստին վերաբերեալ մի «փորձնական աշխատանք». վարպետի բերանացի վկայութիւնը պէտք է ապացուցվէր քարգահի այդ աշխատանքովը։ Եթէ քննութիւնը, կամ ինչպէս տեղական արհեստաւորներն են ասում, «եկզամինը» ցոյց էր տալիս քարգահի թերութիւնը, նրան առաջարկում էին հետևեալ պայմանները. 1) ներկայացնել նոր աշխատանք, որ նա պէտք է տուած «մասալյից» (նիւթ) պատրաստէր մի ուրիշ աւելի հաւատարմութեան արժանի վարպետի վերահսկողութեան տակ։ Այս դիպուածը տեղի էր ունենում միայն այն ժամանակ, երբ համքարական միութիւնը և ժողովը քարգահի վարպետին հաւատ չեն ընծայում. 2) կամ նա թէև ձեռնադրվում էր, բայց մի տարի շարունակ պարապում էր իր ուստայի վերահսկողութեան ներքոյ։ Այս դիպուածը տեղի է ունենում այն ժամանակ, երբ քարգահը լինում էր աղքատ, կամ ծանրաբեռնված ընտանեկան հոգսերով և վարպետ ձեռնադրվելը նրա համար ունենում էր մեծ տնտեսական նշանակութիւն։

Այս տեսակ ներողամտութիւնը հակառակ չէ համքարական միութեան բարոյական սկզբունքին։ Ներողամիտ լինելով դէպի իր ապագայ անդամը, համքարական միութիւնը մի և նոյն ժամանակ պաշտպանում էր արհեստի ծաղկման շահերը։ Ահա վերահսկողութեան նպատակը. 3) կամ օրհնանքը և ձեռնադրութիւնը յետաձգվում էր մինչև քարգահի վերջնական կատարելագործութիւնը։

Զեղծումները հեռացնելու նպատակով փորձնական աշխատանքը քննվում էր ոչ թէ համքարութեան ուստաբաշու և նրա օգնական «աղսախկալների» կողմից, այլ և համքարական ընդհանուր ժողովից։ Ամեն վարպետ զննում էր քարգահի աշխատանքը և յայտնում իր կարծիքը։

Համանման երևոյթ նկատում ենք միջնադարեան Ֆրանսիայում, Գերմանիայում և Բելգիայում։ Այնտեղ ես մինչև XIII դարի վերջը մենք չենք պատահում փորձնական աշխատանք ներկայացնելու սովորութեանը։ Սկսած XIV (Maurer B. II p. 451. Levasseur, T. I. p. 496. Ֆրանսիայում և Գերմանիայում XV դարում այս սովորութիւնը տարածված էր ամեն տեղ) դարից բոլոր գլխաւոր արհեստաւորաց ցէխերը, նախ քան վարպետ ընտրելը, քարգահից պահանջում են «փորձնական աշխատանք», որ վկայէր նրա հմտութիւնը ընտրած արհեստի մէջ։ Այս էր գերմանացոց Meister stück (վարպետութեան գործ) և ֆրանսիացւոց chef-d'oevre (գլխաւոր աշխատանք) նշանակութիւնը և իմաստը։ «փորձնական գործից» համքարութիւնը եզրակացնում էր վարպետի աստիճան որոնող քարգահի փորձառութիւնը և հմտութիւնը արհեստի մէջ։ Իսկ XV դարից, երբ ցէխական ներքին կանոնները և կազմակերպութիւնը հասան իրանց վերջնական զարգացմանը, «փորձնական գործ» պահանջելը դարձաւ ամբողջ Եւրոպայում ընդհանուր կանոն։

Մեր ժողոված տեղեկութիւններից երևում է, որ Ախալցխայում «փորձնական աշխատանք» պահանջում էին հետևեալ կարգով։ 1) Զ ա ր գ ա ր ն ե ր ի էմնաֆութիւնը պահանջում էր վարպետութեան ձգտող խալֆայից կամ քարգահից. ներկայացնել մի արծաթէ, բայց ոսկեջրած կամ մի նշանի մատանի. կանանց քամար շինել։ 2) Դ ա ր բ ի ն ն ե ր ի համքարութիւնը՝ մանգաղ, գերանդի շինել և մանաւանդ «ջրել» կամ ինչպէս Արարատեան գաւառում են ասում «մխել»։ 3) Կ օ շ կ ա կ ա ր ն ե ր ի մօտ, քարգահը իր ընտրած վարպետի մօտ պարտաւոր էր մի ամբողջ տարի ձեռնադրութիւնից առաջ շաբաթական մի մի զոյգ զանազան տեսակի կօշիկներ կարել—ընդամենը 52 զոյգ։ Եթէ համքարութիւնը վարպետին հաւատ չէր ընծայում, քարգահին յանձնում էր մի ուրիշին. այս վերջինի վերահսկողութեան տակ նա կարում էր մի զոյգ կօշիկ, որը համարվում էր վերջնական փորձնական աշխատանք։ Դրան քննելուց յետոյ համքարի ընդհանուր ժողովը վճռում էր վարպետութիւն շնորհել քարգահին, թէ մերժել նրա խնդիրքը։

(Կը շարունակվի)

ազգաբնակութիւնը առիթ ունեցան միմեանց հետ տեսնուելու և փոխադարձաբար շնորհաւորութիւն յայտնելու:

Պէտք է ասել, որ յօբելեանի հարցը արծարծւեց խանի հայ հաւատարմատարի (սարքաւրի) շնորհով, որը մի ամիս և կէս առաջ ստորագրութիւն էր բացել. մինչև այդ ժամանակ Թուրքերը ոչինչից տեղակ չէին: Հայերից միայն 10 թէ 11 մարդ էին ստորագրվել և 120 ր. գումար ժողովել իրանց մէջ: Այստեղ ես թողնում եմ այն հարցը, թէ խանը ինչ առանձին ծառայութիւններ է մատուցել երկրին, կամ քաղաքին, իր ռայեաթ ժողովրդին ինչ մի բարի է գործել, կամ գաւառիս հայերին ինչ դրական օգուտ է տուել, բայց անուրանալի է, որ խամայիլ-խանի յօբելեանը հարկաւոր էր տօնել. 1) որպէս մեր քաղաքի խանի, 2) որպէս գեներալի, որ կէս դար զինուորական ծառայութեան մէջ էր գտնւում և 3) մեր դրացի Թուրքերի հետ համերաշխութեան կապերը աւելի ամրացնելու:

Չէ կարելի չուրախանալ, որ մեր հայ հասարակութիւնը այնքան զարգացել է, որ սկսում է հասկանալ այդ տեսակ հանդէսների կրթիչ նշանակութիւնը:

Ա. Ե.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Մէլիտօպօլ, 20 հոկտեմբերի

«Մշակի» 116-րդ համարում տպված Մելիտօպոլից պ. Գ.—ի գրած նամակի առիթով, որը վերաբերվում է տեղական հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցին՝ պարտ եմ համարում մի քանի նկատողութիւններ անել:

Ընտրութիւնների մասին սխալ է հաղորդում պ. Գ., որ իբր թէ ընտրվեցան ոչ թէ երկու հոգաբարձուներ, այլ մի հոգաբարձու և երեցփոխան, և որ վերջինը համաձայն նոր կանոնադրութեան, պիտի վարէ և հոգաբարձուի պաշտօնը: Յետոյ նա ասում է թէ նոր կազմակերպվող ուսումնարանի բաղդը կախված է ընտրված հոգաբարձուների գործունէութիւնից: Արդեօք Գ.—ին յայտնի չէ՞ հին հոգաբարձութեան գործունէութիւնը, որը յօգուտ դպրոցի երեք տարվայ ընթացքում ձեռք է բերել մեծ նուէրներ, (10,000 րուբլի), որից 3000 րուբլին հոգաբարձու Չերնիկեանի նուէրն է: Մի և նոյն ժամանակ հոգաբարձութիւնը յիշեալ գումարի տոկոսներին ամենեւին ձեռք չը զարնելով դպրոցի տնտեսական ծախսերը, ուսուցիչների ռոճիկները վճարելու համար ունի այլ միջոցներ, ինչպէս տեղական ժողովրդի տուրքը, քաղաքային Դումայի նպաստը, և ուրիշ քաղաքների բարեպաշտ անձինքների նուէրները, որոնք առաջ եկած են միմիայն Յ. Չերնիկեանի աշխատութեամբ, որը և այժմ էլ ընտրվեց հոգաբարձու: Հին հոգաբարձութեան գործունէութեան շնորհով չէ՞ արդեօք, որ չը նայելով դպրոցների նոր կանոնադրութեանը, միդասեան դպրոցի հայոց լեզուի և թուաբանութեան ուսուցիչ պ. Բ. ստանում է տարեկան ռոճիկ 720 րուբլի:

Իրաւ է, գրադարանը գրքեր շատ քիչ ունի, բայց այդ և չէ կարելի պահանջել, մինչդեռ դպրոցի գոյութիւն ունենալը հազիւ երեք տարի կը լինի. բայց ուսուցիչների օգտի համար չէ՞ միթէ, որ հին հոգաբարձութեան շնորհով, դըպրոցի գրադարանը երկու տարի շարունակ ստանում է մեր բոլոր հայոց լրագիրները և ամսագիրները:

Չը գիտեմ, արդեօք ինչ կողմից դպրոցի շինութիւնն էլ բոլորովին անյարմար է տեսնում պ. Գ., մինչդեռ դպրոցի շինութիւնը կատարելապէս յարմար է իր նշանակութեանը, բաժանված լինելով համապատասխան բարձրութեամբ երկու մեծ և գեղեցիկ սենեակների, առանձին ուսուցչական սենեակով և պատշգամբով, մաքուր և մեծ բակով: Նայելով ուրիշ տեղերի միդասեան դպրոցների շինութիւններին, սա միանգամայն օրինակելի է ամեն կողմից: Ի միջի այլոց պ. Գ. գրում է, թէ ուսումնարանը դեռ ևս շատ հեռու է բարեկարգ ուսումնարան համարվելուց: Այստեղ էլ շատ սխալվում է նա: Նայելով դպրոցի դրամական ապահովութեանը, նրան արված պատշաճաւոր ուղղութեանը, հոգաբարձուների լաւ հսկողութեանը, ինչպէս կարող ենք այդ ուսումնարանը բարեկարգված չը համարել:

Վերջապէս դառնալով դէպի այն, թէ դպրոցը իբր թէ դուրս է եկել հին խալիֆայական դրութիւնից, պէտք է ասել որ դպրոցը նոր բացված լինելով, խալիֆայական դրութեան մէջ մտնելու դեռ ժամանակ էլ չէ ունեցել: Նրա բացված օրից մինչև ուսուցիչ Բ—ի հրաւիրվելը, ամբողջ դպրոցը կառավարում էր ուսուցիչ Մ. միայնակ, բոլոր բաժանմունքներում հայերէն և ռուսերէն լեզուները և բոլոր առարկաները դաս տալով, նոր և ոչ թէ խալիֆայական մեթոդով և դպրոցի հոգաբարձութիւնը լիովին գոհ էր մնացել նրանից: Այժմեան ուսուցիչն էլ շատ օգտակար ուսուցիչ կը լինի մեր դպրոցի համար, երբ ժամանակով աւելի փորձառութիւն ձեռք կը բերէ:

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Նոյեմբերի 14-ին, Նորին Մեծութեան Թագուհու կայսրուհու ծննդեան տօնի առիթով՝ Թիֆլիսի փողոցները առաւօտից սկսած զարդարված էին դրօշակներով, բոլոր դաւանութիւնների եկեղեցիներում մաղթանքներ կատարվեցան, իսկ երեկոյեան քաղաքը լուսաւորված էր:

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը, ինչպէս հաղորդում են Պետերբուրգի լրագիրները, նախագիծ է կազմում Թիֆլիսում միջնակարգ տեխնիկական դպրոց հիմնելու համար:

—

Պաշտօնական տեղեկութիւններին նայելով, բացի Սերբիայից, Թիւրքիայի ուրիշ կողմերում խոլերա այժմ չը կայ:

—

Մալօրօսիական համերգական խումբը, որը մի քանի ներկայացումներ տուեց Թիֆլիսում, ընդհանրապէս աջողութիւն ունեցաւ: Մեր թատրոնական «անաջողութեան» այս շրջանում, միայն մալօրօսիական խմբերն են, որոնք, գէթ փոքր աջողութիւն են գտնում:

—

Շուտով Պետերբուրգի շրջականերում պէտք է բացվի մետաքսի գործարան, կովկասի և միջին ասիական հում մետաքսից գործուածներ պատրաստելու համար:

—

Մի քանի օր շարունակ ընդհատվելուց յետոյ, վերջապէս նոյեմբերի 13-ին Թիֆլիսում ստացվեց Ռուսաստանի պօստը:

—

Վերջին մի քանի տարիների ընթացքում գաւառներից շատ օրիորդներ են սկսել Թիֆլիս գալ, որ և է մասնագիտութիւն, գլխաւորապէս կար ու ձև, կամ մանկաբարձութիւն ուսանելու, կամ տեղական մի օրիորդական դպրոցում ուսում առնելու համար: Այդ եկող օրիորդները մեծ մասամբ աղքատ աղջիկներ են լինում: Ինչպէս երեւում է հարուստ ծնողների աղջիկները դեռ իրանց մէջ ձգտումներ չունեն դէպի բարձր ուսումը կամ անկախ աշխատանքով միջոցներ ձեռք բերելը: Տարաբաղդաբար, Թիֆլիս եկողները, նիւթական միջոցների բացակայութեան պատճառով, ենթարկվում են անտանելի նեղութիւններին: Իրանց յոյսը դնելով Թիֆլիսի վրա, դրանցից շատերը խաբվում են իրանց յոյսերի մէջ: Սակայն, անկասկած, նոյն իսկ գաւառական քաղաքների բարոյական պարտքն է օգնել այդպիսի օրիորդներին: Եւ ամեն մի գաւառական քաղաք մի բարի և համակրելի գործ կատարած կը լինի, եթէ միջոց տայ իր հայրենակից օրիորդներին՝ Թիֆլիսում ապրելու և ուսում առնելու: Այդ օժանդակութիւնը անհրաժեշտ է և այն տեսակէտից, որ իրանց ուսումը առնելուց յետոյ այդ օրիորդները բարոյական պարտք կը համարեն անպատճառ իրանց ծննդավայրերը վերադառնալ և այնտեղ ապրել ու գործել: Գաւառական բարեգործական ընկերութիւնները զուր են մոռանում այդպիսի օրիորդներին օգնելու գործը: Մի գաւառական քաղաքի հասարակութեան համար բոլորովին դժուար չէ տարեկան մի քանի հարիւր րուբլու օգնութիւն անելը, բայց դրանով թէ շատ աղջիկներ ազատված կը լինեն Թիֆլիսում քաղցած մնալուց, և թէ շատ օրիորդների համար դա նոր խրախոյս կը լինի:

—

Գալ տարի ամառը Պետերբուրգում լինելու է գիւղական վարժապետների և վարժուհիների ժողով: Այդ ժողովի ժամանակ ներկայ եղող վարժապետները և վարժուհիները պէտք է տեսական և գործնական կերպով ծանօթանան այն միջոցների հետ, որոնցով կարելի է օգնել հիւանդներին, մինչև բժիշկի գալը:

—

Պետերբուրգի Դումայում հարց է յարուցված, մի բժիշկ ուղարկելու Բերլին՝ որպէս զի նա այնտեղ ուսումնասիրի թոքախտի բժշկութեան միջոցները՝ պրոֆեսոր Կօխի հնարած ձևով:

—

Երգչուհի օրիորդ Գէնջեանի կոնցերտը, որը օրիորդի հիւանդութեան պատճառով յետաձգվեց, կայանալու է շաբաթ օր, նոյեմբերի 17-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում: Սկիզբը $8^1/_2$ ժամին երեկոյեան:

—

«Արաքսի» խմբագրութիւնը ուղարկել է մեզ մի գեղեցիկ ալբոմ. դա «Արաքսի» մէջ տպագրած պատկերների ժողովածուն է, ի միասին կազմած: Թէ զանազան գործողների պատկերները և թէ տեսարանները վերին աստիճանի մաքուր և ջոկ են դուրս եկել: Շատ ցանկալի է, որ այդ տեսակ ալբոմներ կազմվէին՝ զանազան տեսակ գործողների պատկերներից, և մատչելի գնով վաճառվէին, որպէս զի ամեն ոք միջոց ունենար նրանց ձեռք բերելու:

—

Մօտ ժամանակներս, ինչպէս հաղորդում է «Աղբիւրը», Թիֆլիս պիտի գայ յայտնի երգչուհի դը-Ռուբենի, մեր քաղաքում մի քանի կոնցերտներ տալու համար:

—

Ներկայումս եւրոպական ամբողջ գիտնական աշխարհը զբաղված է Բեռլինի յայտնի պրոֆեսոր Կօխի գիւտով,—թոքախտը բժշկելու միջոցներով: Գիտնական աշխարհի հետ երևելի գիտնական բըժշկի այդ մեծ գիւտը հետաքրքրում է ամբողջ աշխարհը, որովհետև այժմ գիտութիւնը հնար կունենայ կռուելու այն սարսափելի թշուառութեան դէմ, որը բոլոր հիւանդութիւնների մէջ մինչև այժմ համարեա ամենատարածվածն է եղել:

—

Կառավարչական բարձր շրջաններում այժմ հարց է յարուցված գիմնազիաներում արհեստներով պարապելու փորձեր անել: Սկզբում այդ փորձերը տեղի կունենան այն գիմնազիաներում, որոնց մէջ կան գիշերօթիկ աշակերտներ:

—

Կ. Պօլսից մեզ գրում են, որ եթէ պատրիարքական ընտրութիւն լինի, ամենահաւանական ընտրելին կը լինի Մատթէոս եպիսկոպոս Իզմիրլեան: Խորէն Նար-բէյ չի ընտրվի:

—

Շաբաթ օր, Թիֆլիսի օպերային թատրոնում բէմ պիտի դուրս գայ «Կարմէնի» մէջ այս օրերս Թիֆլիս եկած բարիտօն երգիչ Բուբերատօ: Ասում են, որ այդ երգիչը գեղեցիկ ձայն ունի և գեղեցիկ կերպով էլ երգում է: Գոնէ պ. Բուբերատօ կարողանար նպաստել մեր օպերան իր ընկած դրութիւնից հանելուն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Պրօֆէսոր Կօխի նոր գիւտի հետ ծանօթանալու համար,—թոքախտ բժշկելու,—այժմ Բերլին հաւաքվել են աւելի քան 2,000 բժիշկներ:

—Ֆրանսիական պահպանողական մամուլը խօսելով Վիլհէլմ կայսրի գահական ճառի մասին, ասում է, որ այդ ճառը խաղաղասիրական է և բարեկամական դէպի բոլոր պետութիւնները:

—Եւրոպական լրագիրները հաղորդում են, որ Պարսկաստանի անգլիական դեսպան սըր Դրումօնդ Վօլֆի հիւանդութիւնը հոգեկան հիւանդութիւն էր և սկզբում այնքան ծանր, որ բժիշկները խորհուրդ չէին տալիս Լօնդօն ուղևորվել, երկիւղ կրելով որ հիւանդութիւնը ճանապարհին կարող է աւելի սաստկանալ: Այժմ Դրումօնդ Վօլֆ համարեա բոլորովին լաւացել է, և Պարսկաստանից հեռանալուց առաջ նա ներկայացաւ շահին, որից և ստացաւ նրա ադամանդազարդ պատկերը:

—Բրիւսէլում կայացաւ մի մեծ միտինգ, որի ժամանակ բողոք յայտնեցին այն բանի դէմ, որ Բելգիան միացել է երեքպետեան դաշնակցութեանը:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պետերբուրգի լրագիրները լուր են ստացել, որ Ժընևի համալսարանը ռուսաստանցի կին Թէոդորա Կրաեվսկային նշանակել է այդ համալսարանի պրոֆէսոր Շիֆֆի ասիստենտ՝ բնախօսական գիտութիւնների բաժնում:

**

Ագնուական կալուածական բանկի վերջին խաղարկութեան 75,000 րուբլու գումարն ընկել է Մօսկվայի մի դեղավաճառի՝ Կելէր անունով:

**

Գերմանացի մի թղթակից սկսել է հաշւել, թէ պրօֆէսոր Կօխի գիւտի պատճառով որքան մարդիկ կարող են Բերլին գալ: Գերմանիայի 50 միլիօն ժողովրդից, ասում է թղթակիցը, ամենաքիչը, 5 տոկոսը, այսինքն, 2,500,000 ժառանգական թոքախտ ունի, և դրանց 10 տոկոսը միջոց ունի անմիջապէս Բերլին գնալ և բժշկվել: Մի կողմ թողնելով միւս ազգերին, թղթակիցն ասում է, որ անկասկած, դէպի Բերլին «ազգերի արշաւանք» կը սկսվի, օգտվելու Կօխի փրկարար գիւտից: Թոքախտով հիւանդները մեր ժամանակում այնքան շատ են, որ եթէ բոլորը գնային Բերլին, այն ժամանակ իրանք բերլինցիք պէտք է տուն ու տեղը թողնեն և փախչեն:

**

Կօպենհագենում պատրաստվում է մի ուղերձ, որը պէտք է ներկայացվի Դանիայի կառավարութեան՝ խնդրելով պետական գանձարանից թոշակ նշանակել երևելի կրիտիկոս Գէօրգ Բրանդէսին: Բանից երևում է, որ նրա գրական վաստակները չեն կարողանում նիւթապէս ապահովել երևելի կրիտիկոսին:

**

Բերլինում բռնված է աւազակների մի խումբ, որը խանութներից իրեր էր գողանում: Աւազակային խմբի անդամները 11—13 տարեկան երեխաներ են: Խմբի գլխաւորին չեն ձերբակալել, որովհետև նա միայն 10 տարեկան է:

**

Սպանիայի մանուկ թագաւոր Ալֆօնսը դեռ չէ սովորել դանակ-չանգալով հաց ուտելը, այլ ուտում է ձեռքերով: Այս օրերս նրա թագուհի մայրը նկատեց իր որդուն, թէ «թագաւորները մատներով չեն ուտում»: «Իսկ ես ցոյց կը տամ, թէ ինչպէս են անում թագաւորները», ասեց մանուկ արքան և շարունակեց մատներով ուտել առաջվայ նման:

**

Կաննում այս օրերս խաղում էին երկու երեխաներ՝ մինը 10, իսկ միւսը 11 տարեկան: Մի ինչ որ պատճառով երեխաները կռւեցին: Այն ժամանակ տասն տարեկան երեխան հանեց իր դանակը և մի քանի ծանր վէրք հասցրեց իր 11-տարեկան ընկերոջ, որը և իսկոյն մեռաւ: Կատարելով այդ չարագործութիւնը, 10 տարեկան երեխան ինքն իրան կախեց ծառից:

**

Լօնդօնի լրագիրները մանրամասն կերպով հաղորդում են, թէ որքան բուռն կերպով է սկսել սիրել պարսից շահը 11 տարեկան երեխայ Ազիզին: Այդ նոյն Ազիզն է, որին անցեալ տարիները պարսից շահը իր հետ Եւրոպա տարաւ: Ազիզն ունի իր առանձին պալատը, ձիաները, կառքերը: Քանի գնում է, շահը աւելի ջերմ կերպով է սիրում այդ երեխային:

**

Իռլանդական յայտնի գործիչ Պարնէլի մայրը, Դէլիա Պարնէլ, այս օրերս մամուլի մի ներկայացուցչին յայտնեց, որ ինքն այժմ միայն քիչ լաւ է ապրում, մինչդեռ առաջ երկար ժամանակ միայն հացով և ջրով էր ապրում: «Իմ որդին, Չարլզ Պարնէլ, ասեց մայրը, համարեա իր ամբողջ կարողութիւնը վատնեց Իռլանդիայում զանազան գործերի համար, և նա այնքան քիչ միջոցներ ունի իր համար, որ ես աւելորդ համարեցի նրան յայտնել իմ աղքատ վիճակի մասին»:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ԿԱՅԻՐԷ, 12 նոյեմբերի: Թագաժառանգ Ցեսարեվիչը Մեծ Իշխան Գէօրգի Ալէքսանդրօվիչի, յունաց պրինց Գէօրգիի և սվիտայի հետ հասաւ այստեղ ցերեկվայ $12^1/_2$ ժամին. կայարանում դիմաւորեցին՝ խեդիվը, մինիստրները, դիպլօմատիական գործակալները և անգլիական գեներալները: Պատուաւոր պահնակը կազմված էր եգիպտական զօրքերից: Կայարանից նոցա Բարձրութիւնները գնացին ռուսաց դիպլօմատիական գործակալի տունը: Թագաժառանգ Ցեսարեվիչը գընում էր խեդիվի հետ միասին: Փողոցներում խռնված էր ժողովուրդ: Շինված էին յաղթական կամարներ. հազարաւոր դրօշակներ զարդարում էին տները: Թագաժառանգն այցելեց խեդիվին, որը փոխադարձ այցելութիւն արեց: Հինգշաբթի օր ռուսաց գործակալ կայանդէր մեծ հանդէս պէտք է կազմի գետի վրա:

ԿԱՅԻՐԷ, 13 նոյեմբերի: Թագաժառանգ Ցեսարեվիչն այսօր յունաց եկեղեցումն էր. այցելեց Գիզեխ մուզէյը: Յոյն ազգաբնակութիւնը կազմեց ջահակիր գնացք, որին մասնակցում էին 3,000 մարդիկ: Օգոստափառ ճանապարհորդներն այցելեցին մզկիթները, ամրոցը և զանազան իրեր էին առնում շուկայում:

ԼՕՆԴՕՆ, 13 նոյեմբերի: Անգլիայի և Սեբերի մէջ առևտրական ճանապարհը՝ Սառուցեալ Ով-

կիանոսի վրայով՝ այժմ բացված է կապիտան Վիգենսի ձեռքով: Այդ ճանապարհով Լոնդոնից մինչև Ենիսէյսկ ապրանքներ տեղափոխելու համար հարկաւոր է ոչ աւելի քան երեք ամիս:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Նոյեմբերի 13-ին

Լոնդոնի վրա 10 ֆունտ արժէ. . .	84 ր.	85 կ.	
Բերլինի վրա 100 մարկ — . . .	41 »	50	»
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . . .	33 »	60	»
Ոսկի — — արժէ . .	6 »	84	»
Մաքսային կուպօններ — . . .	137 »	—	»
Արծաթ — — — . . .	1	10	»
Բորսային դիսկօնտներ — . . .	5 և	6½%	»
Պետ. բանկի 5% տոմս 1-ին շրջանի.	102 »	50	»
— — — — 2-րդ —	102 »	—	»
— — — — 3-րդ —	101 »	87	»
— — — — 4-րդ —	101 »	87	»
— — — — 5-րդ —	101 »	62	»
— — — — 6-րդ —	101 »	50	»
6% ոսկեայ փոխառութիւն	145 »	—	»
4% ոսկեայ ռէնտա	— »	—	»
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	102 »	50	»
— — — — 2-րդ —	102 »	62	»
— — — — 3-րդ —	105 »	12	»
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	233 »	50	»
— — երկրորդ —	212 »	50	»
— — երրորդ ազն. կալ. բ.	210 »	50	»
Պետական. երկաթուղային ռէնտա .	102 »	—	»
5½% ռէնտա	103 »	50	»
4% ներքին փոխառութիւն . . .	88 »	62	»
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	100 »	75	»
4% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի. .	103 »	62	»
4½% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետաղ. .	— »	—	»
— — — թղթադ.	100 »	—	»
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիները. .	98 »	75	»
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	96 »	87	»
Օդէսայի — — .	97 »	75	»
Թիֆլիսի — — :	— »	—	»
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	—	»
— — Քութայիսի — — .	— »	—	»

Ս. Պետերբուրգի բորսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

Խմբագիր-հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյեմբերի 17-ին, շաբաթ օր, Թիֆլիսի ժողովարանում, լինելու է

ՕՐ. ԳԱՆՁԵԱՆԻ

ԿՕՆՑԵՐՏԸ

Մասնակցութեամբ տ. Ռոմանովայի և պ.պ. Նահապետեանի և Պետրոսեանի: Սկիզբը կը լինի ժամը 8½-ին: Տոմսակները վաղօրօք կարելի է ստանալ Ծատուրեանի լամպաների խանութում, իսկ կօնցերտի օրը կլուբի շվէյցարից:

1—2

Միայն ֆաբրիկային այդ մարկա կրելով, վաւեր է համարվում.

ՄԻ՛ ՀԱԶԻՐ

Մեղրից և խոտերից պատրաստված մալց-էկստրակտ և կօնֆէտներ

Լ. Գ. ՊԵՏՇ ԵՒ ԸՆԿ. ԲՐԷՍԼԱՈՒԻ ՄԷՋ:

Քիմիական վերլուծութեամբ և բժշկական փորձերով ապացուցված է, որ այդ պրէպարատները չեն պարունակում առողջութեան համար որ և է վնասակար բաղադրութիւններ, և այդ պատճառով նրանց ներմուծումը Ռուսաստան և նրանց այդտեղ ծախելը թոյլատրված է:

ԳԻՆԸ. շիշը 1 ր. 25 կ. և 2 ր. 40 կ. կօնֆէտները 30—50 կօպ.:

Գլխաւոր պահեստ Ռուսաստանում

Վ. ԱՈՒՐԻԽԻ մօտ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ, Կօլօկօլնայա 18/19

Վաճառվում է Ռուսաստանի բոլոր դեղագործարաններում և դեղատներում:

3—16 (ամսի 1 և 15)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑՈՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Խորէն Ծ. Վ. Ստեփանէի թարգմանութեամբ.

Քննադատութիւն Գր. ԽԱԼԱԹԵԱՆԻ:

Գինը 25 կոպէկ: 1—3

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

Առաջին տարի

Այբբենարան և սկզբնական ընթերցարան մանուկների համար.

Տասն և հինգերորդ տիպ.

Գինն է 35 կ. գումարով առնողները 25% զիջումն ունեն: Դիմել հեղինակին՝ Николаго Теръ-Гевондянцъ. Тифлисъ, Гудовича ул. д. № 17 1—3

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐ

1891 Թ. լոյս կը տեսնեն

1. Ծոցի պատկերազարդ լիակատար օրացոյց գինը . . . . 15 կ.
2. Սեղանի մեծադիր . . . . 30 »
3. Կանանց համար յատկապէս . . . . 40 »
4. Պատի հատուածական լիակատար . . 50 »
5. Գրպանի փոքրադիր, համառօտ . . . 5 »

Բոլոր 5 հրատարակութիւններին միասին բաժանորդ գրվողը ճանապարհածախս չը պէտք է վճարի: «Աղբիւրի» և «Տարազի» բաժանորդները վճարում են ճանապարհածախսով 1—20 կ.

Դիմել «Աղբիւրի» վաճառանոցին. Тифлисъ «Агбюръ». 8—15

„ՄԻՇՈՒՆԱՑ"

ՄԿՆԵՐ ԿՈՏՈՐԵԼՈՒ ՌԻՍ ԳՈՒՍՏԱՆԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

գլխաւոր պահեստը գտնվում է Թիֆլիսում և Բագւում, Բարձրագոյն հաստատված դեղատան ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մօտ: 13—50 (հ)

„ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ"

(ВѢНСКІЙ МАГАЗИНЪ)

ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԻ

ԴՈԼՕՎԻՆՍԿԻ ՊՐՈՍՊԷԿՏԻ ՎՐԱ, ՄԴԻՎԱՆԻԻ ՏԱՆԸ

Ստացանք այս օրերս մեծ քանակութեամբ, ամենավերջին տարազով կարած, մարդկանց և երեխայոց ձմեռվայ և աշնան պատրաստի հագուստներ: Կրտորները ուղղակի և անձամբ գործարաններից գնելով՝ պատրաստել ենք տուել մեր հրակողութեան տակ, աւելի անտեսաբար, Մոսկվայի մեր սեփական արհեստանոցում: Ուստի, այդ հագուստները, որպէս առաջին ձեռքի արտադրութիւն, այսուհետև ծախում ենք գործարանների գներից աւելի զիջումով: Միանգամայն ապահովացնում ենք, պ.պ. գնողներին՝ թէ ապրանքների յատկութեան, թէ գոյների և թէ ամուր կարված լինելու կողմից:

Խուդավերդեանց 10—10

ՊՐՕՎԻԶՕՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՉԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

ՊՕԴՕԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ ԿԱԹԻԼՆԵՐ 50 ԿՕՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՕԿԱՑԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՑԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՕՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՕՊ.

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ.

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Դեղագործական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկէրի, Սէնչիկօվսկու և Ազմուրօվի դեղատներում:

ЗУБНЫЯ КАПЛИ: КОР. 50 К.
ЗУБНОЙ ПОРОШОКЪ: КОР. 30 К.
ЗУБНОЙ ЭЛИКСИРЪ: ФЛ. 80 К.
А. ШТЕХЕРЪ

36—52 (Հ.)

ԾԽԱԽՈՏԻ ԷԿՍՏՐԱԿՏ

ՆԻԿՕԼԱՅ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԵՒ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ ոչխարներին, եղջիւրաւոր և այլ կենդանիներին բորոտութիւնից և կաշու ուրիշ ամեն տեսակ հիւանդութիւններից բժշկելու, նմանապէս ձիերին, շներին կաշու ամեն տեսակ հիւանդութիւններից և թռչուններին պարազիտներից բժշկելու համար:

ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ է ամեն տեսակ ծաղիկներ, բոյսեր, ծառեր և բանջարեղէններ՝ որդներից, թրթուրներից և ուրիշ միջատներից:

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ Թիֆլիսում՝ Դեղագործական Ապրանքների վաճառման ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ հաստատված կովկասեան ընկերութեան մէջ: 19—25 (հ)

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—9—11 ժ. վիրաբուժութեան (և տառմնացաւի) սիֆիլիսի և աչքացաւի:
ՌՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—11½—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՄՈՒԽԱՐԻՆՍԿԱՅԱ—12—12½ ժ., կանանց և ներքին ց.
ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի ց.
ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12½—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց. բացի կիրակի:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—5—6½ ժ. կաշուի ցաւերի, սիֆիլիսի և վիրաբուժութեան.
ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլէկտրօթերապիա):
ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—6—7 ժ.
Վճար—50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար առանձին:
Հերթական բժիշկ—երեկ. ժ. 9-ից մինչև առ. ժ. 7-ը:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ բժշկապետ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԹԱՏՐՈՆ

ՌՈՒԲԻՐԱՏՏՕ

բարիտոնի

ԳԱՍՏՐՕԼՆԵՐԸ

2—2

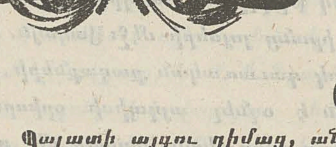

Մ. Գ. ՑԷՅՏԼԻՆԻ

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆԻ

ՕՊՏԻԿԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ

Պալատի այգու դիմաց, անկիւնի մագազինում, ստացված է մեծ ընտրութիւն՝ ոսկեայ, ոսկեայ, նիկելեայ, պողպատեայ և կրիայի ոսկորից ԱԿՆՈՑՆԵՐ, ՊԷՆՍՆԷՆԵՐ և ԼՕՐՆԷՏՆԵՐ: Թատրօնական և դաշտային ԲԻՆՕԿԼՆԵՐ, ՋԵՐՄԱՉԱՓԵՐ, թէ սենեակների, թէ դուրսը կախելու և թէ վաննաների համար: Վերստուգված և վկայական ունեցող ՄԱԿՍԻՄԱԼ ջերմաչափեր: Լօրնէտի և պէնսնէի համար ոսկեայ, արծաթեայ, նոր-ոսկեայ շղթաներ, նմանապէս մետաքսեայ և մետալական թելեր:

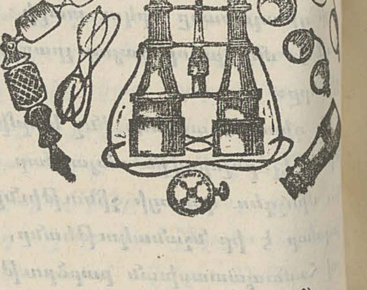

Ակնոցներ և պէնսնէներ տրվում են նմանապէս բժիշկների պատուէրով:

Մագազինում յանձն են առնում նմանապէս փչացած իրերի նորոգելը և ապակիների գնելը:

ԳՆԵՐԸ ամենաչափաւոր են: 41—50 (հ)

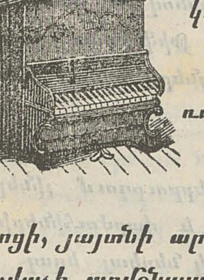

Օգոստոսի 7-ից 1890 թ. բացվում է երաժշտական գործիքների և նոտաների կովկասեան կենտրոնական դէպօ:

ԵՂԲ. ԴԻՏԷՐԻԽՍԻ

առաջին ս. պետերբուրգեան դաշնամուրային գործարանի

ՌՕԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ՊԻԱՆԻՆՕՆԵՐ

Մ. Շրէդէրի, Բէկկէրի, Սմիդտի, Միւլբախի, Գէտցի, յայտնի արտասահմանեան գործարանների՝ Շիդմայէրի, Բլիւտնէրի, Բէխշտէյնի Գլավաչի արմօնապիանօ: Շիդմայէրի հարմօնիումներ: ԾԱԽՎՈՒՄ է ԵՒ ՎԱՐՁՈՎ ՏՐՎՈՒՄ Թիֆլիս. Դվօրցօվայա փողոց, Թիֆլիսի ազնուականների կալուածական բանկի տան մէջ. 10—16